

Zlinszky János

Adatvédelem – ki ellen?

Magyar Nemzet, 2001. febr. 16. 7. o.

Hallom a hírt a televízióból, hogy tudós barátom, az adatvédelem polgári biztosa, úgy nyilatkozott: a 18 éven felüli gyermek nem köteles iskolai bizonyítványát szüleinek megmutatni. Továbbá, így a hír, szerinte vét az Egyetem, ha valamely hallgató eredményét úgy hirdeti ki, hogy a többiek is megtudják. Ilyenkor a tanuló, a hallgató személyi adataiba történik illetéktelen behatolás!

Minden tiszteletem az adatvédelem élharcosáé. Nem akarom azt mondani, hogy talán nem ez az, ami a mi jogállamunkból legjobban hiányzik. Ki-ki a maga asztalát tartsa rendben. Lehet, sőt valószínű is, hogy a hír csonkán jelentkezik, félinformációt hordoz, s amit mondok, nem az adatvédelem szószólójának, hanem a hírt közlőnek szóló helyesbítés, kiegészítés. Ám leírom mégis, mert a közönségnek, a jogállam polgárának joga van a helyes és teljes tájékoztatásra.

A 18. életévét betöltött magyar polgár nagykorú. Felelős tetteiért, rendelkezhet a sajátjával. Nagykorú unokám tehát mondhatná atyjának: "Köszönöm az eddigi gyámolítást. Úgy döntöttem, ezután magam keresem a kenyeremet, magam gondoskodom lakásomról és ellátásomról, s így megszűnt beszámolási kötelezettségem arról, hogy ezt hogy s milyen módon oldom meg. Ha akarom, beszélek róla, de nem tartozom azzal!"

Így igaz. Ám nagykorú unokám nem tett ilyen bejelentést. 18. születése napja után is leült étkezni a családi asztalhoz, elfogadta a fűtött lakást és a kinőtt helyett az új ruhát. Természetesnek tartja, hogy tankönyveiről, tandíjáról, szükségleteiről továbbra is szülei gondoskodjanak. Nem is állították persze a szülők ilyen választás elé. Remélik, hogy tudnak minderről gondoskodni addig, amíg immár felnőtt gyermekük tanulmányait befejezve a maga lábára áll majd. S természetesnek tartják, hogy addig van "közük" egymáshoz.

Rendben van ez így. Lehetséges a választás. Csakhogy annak, ha valaki nagykorúsága után szüleinek támaszkodik, ára van. A szülő megkövetelheti, hogy felnőtt gyermeke a segítséget arra fordítsa, amire szánják. Pl. hogy tanul, eredményesen. A gyermek, aki nagykorúsága után is várja, elfogadja a tartást, köteles immár saját felelőssége szerint eleget tenni az elvárásnak is. Nem mondhatja: "Ti tartsatok, de semmi közötök ahhoz, hogy én mire fordítom az így munkavállalással le nem kötött időmet, erőmet. Ha akarok, tanulok, ha nem, nem, ez irányú érdeklődés személyi jogaimat sérti!"

A jog jogállamban felelősséggel jár. A családi tartás esély, de kötelez. A munkához való alapjog is, a tanuláshoz való alapjog is kötelességgel ellentételezett - munka-, tanulási kötelezettséggel. Felnőtt embernél ez azt jelenti: ha minderről választása szerint maga gondoskodik, a társadalom csak a szélsőséget, a bűnöző, munkakerülő életmódot, a tanulmányi szabályok semmibe vételét tiltja. Ám ha a jog megvalósítása mások anyagi terhére történik, a költséget vállaló igenis jogosult számon kérni, helyesen használják-e fel juttatását. A szülő általa eltartott nagykorú gyermeke tanulmányi eredményeit jogosult megismerni - mert az az ő költségének is eredménye!

A törvény az elvált szülőt gyermeke tanulmányai befejeztéig, annak nagykorúsága után is, kötelezi gyermektartásdíj fizetésére. Hogy állapíthatja meg, hogy ellenőrizheti, hogy valóban fennáll-e még tartásdíj-fizetési kötelezettsége, ha a gyermek nem köteles igazolni, hogy valóban - és eredménnyel - folytatja tanulmányait?! Abszurd gondolat lenne ezt megtagadni. Avagy az elvált szülőnek a tartásdíj fejében több joga van, mint a gyermekét folyamatosan saját háztartásában eltartó szülőnek?

Alkalmam volt tapasztalni, hogy megy ez bejáratott jogállamban. Nagykorú unokám és 17 éves öccse egy németországi bencés gimnáziumban tanulnak egy évet, nagy lehetőségként. A gimnázium a kisebbik esetében a szülőkkel és a diákkal, a nagykorú esetében a tanulóval íratta alá felvétel előtt azt a kötelezettségvállalást, hogy igazodnak az intézet rendjéhez, s utóbbinál a szülőkkel

csak azt, hogy ennek anyagi terhet vállalják. Viszont a rendhez tartozik, hogy a tanulmányokról a szülőket tájékoztatják, mindkét esetben.

A felsőoktatásban is áll mindez. Ha a hallgató - mint hazánkban a többség - az állam terhére tanul, közkölségen, úgy az, hogy megfelelő eredménnyel tanul-e, közérdekű adat. Elégtelenség esetén a kedvezményt a közösség nem köteles nyújtani. Ha szülei fedezik a diák önköltséges tanulmányait, azoknak joga ugyanerről meggyőződni. Amint ha tanulmányi szerződést köt munkáltatójával, a munkáltató ellenőrzi, jogosan, teljesíti-e és milyen eredménnyel, a támogatás révén lehetővé vált tanulmányi kötelezettségeit.

Ám nem csak erről van szó. Jogállamban nem csak a titokvédelemnek van jogvédő, biztosítékjellegű szerepe. A nyilvánosságnak is van! A perjogban a polgári szabadságok vívmányai közé tartozik a tárgyalások nyilvánossága, közvetlensége, a társadalom így tudja ellenőrizni a bírói függetlenséget és pártatlanságot. A peres fél, a büntetőügy vádlottja nem mondhatja, hogy személyiségét sérti, ha ügyét a perrend szerint nyilvánosan tárgyalják. Ez alól csak közérdek, vagy kivételes magánérdek esetén enged a törvény kivételt.

A felsőoktatásban is van ilyen szerepe a vizsgák nyilvánosságának! A hallgató nem védetté, inkább kiszolgáltatottá válnék, ha négy fal között, szigorú titokban mérnék meg, közölnék vele az eredményt.

Másrészt jogszabály vagy intézeti szabályzat egy sor hallgatói juttatást az eredményekhez köt, így pl. a köztársasági ösztöndíjat, kedvezményeket (nálunk a Pázmány Egyetem Jogi Karán a tandíjmentességet is). Hogy tudja a hallgatók közössége a kedvezmények jogosságát ellenőrizni, ha nem tudhat az eredményekről? Aki a felsőoktatási intézménybe jelentkezik, aláveti magát a felsőoktatás állami és intézményi rendjének. Ha nem tetszik neki, nem kötelező egyetemre jelentkezni...

A tanár pártatlanságát is védi a nyilvánosság. Annak ellenőrizhetősége, hogy hasonló eredményt hasonlóan ismer el, hogy a méltányosságot méltányosan és nem részrehajlón gyakorolja. Amellett a tanár a vizsgán is tanít, nem csak a vizsgázót, a hallgatókat is. Ennek értékét sem szabad lebecsülni!

Az átláthatóság, a nyilvánosság alkotmányos biztosíték, nem jogsérelem. Az iskola a közélet porondja, aki ott megjelenik, tanulás és műveltség igényével, vállalja a köteleességteljesítést és megmérettetést, a versenyt. A tanulás alapjog, de nem magánügy akkor, ha közpénzen, közintézményben, és a közösség elismerését várva, az eredményért folytatják.

Ezt mindenki tudja, aki iskolába, főiskolára megy felnőtt fejjel. Kár lenne félrevinni a szemléletet. Négy fala közt, saját erejéből ki-ki úgy művelődik, ahogy akar. Nem így a közép- és felsőiskolában!

Avagy külön szerződésben kell ezen túl a hallgatóval szemben kikötni, hogy eredményeiről, amelyektől az intézmény szabályzata (vagy jogszabályok) alapján egy sor lehetősége függ, az intézmény tájékozódni jogosult-e? S mit értünk az intézmény alatt? Nem a tanárok és hallgatók egy célra universitas-ban egyesült közösségét? Mondhatja-e e közösség bármely csatlakozott tagja, hogy igényt tart a közösségből számára adódó előnyökre, de megtagadja a közösség illetékességét a maga személye, magatartása, eredménye vonatkozásában? Bizonytal nem. Kár összezavarni jog és kötelezettség jogállami, alkotmányos összhangját, akár csak úgy is, hogy az egyik oldalt a másik nélkül hangsúlyozzuk.